

het arendshuisje geplaatst te worden. De krant meldde verder: "Het onderhouden van eenen arend schijnt alhier, reeds van ouds, als eene zinspeling op het stedelijke wapen, te hebben plaats gevonden." De laatste arend had al enkele jaren daarvoor het loodje gelegd en sindsdien had de stad er geen meer gehad. Overigens werden op Walcheren in die tijd al geen arenden meer aangetroffen.¹ Wanneer deze arend gestorven is en of dit daadwerkelijk de laatste stadsarend was is niet bekend, maar ergens tussen de jaren dertig en de jaren vijftig van de negentiende eeuw is de laatste stadsarend van Middelburg gestorven. Deze Europese zeearend werd opgezet voor de natuurhistorische collectie van het Zeeuwisch Genootschap der Wetenschappen en huist thans in het Zeeuws Museum.

Voor de arenden is het maar goed dat zij nu in vrijheid kunnen vliegen, al zou het een bijzondere toeristische attractie zijn als een nieuwe Middelburgse stadsarend boven de wekelijkse donderdagmarkt zou cirkelen om daar de waren van poelier, slaager en visverkooper aan een verheidskeuring te onderwerpen.

Johan Francke

1. Frank Bruggeman, 'Botanical pleasure', Middelburg: Zeeuws Museum, 2011, p. 111-112.
2. H.M. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg van 1365-1449', in: 'Archief' (1881), p. 21-23.
3. J. Verheze van Citters, 'Iets aangaande het wapen, de keizerlijke kroon boven hetzelfde en de zegels der stad Middelburg', in: 'Archief' (1856, deel I), p. 3-5.
4. Bruggeman, p. 111-112.

5. W.S. Unger, 'De monumenten van Middelburg', Middelburg/Arnhem 1974, p. 24, 27.
6. *Ibidem*, p. 28.
7. Zeeuwsche Bibliotheek (ZB), Beeldbank Zeeland, tekeningen en prenten, recordnr. 667.
8. ZB, Beeldbank Zeeland, tekeningen en prenten (afbeeldingen van oude bestaande gebouwen), recordnr. 658.
9. Bruggeman, p. 111-112 en Krantenbank Zeeland, L. van Wallenburg, 'Adelaarskooi aan stadhuis van Middelburg', in: Provinciale Zeeuwsche Courant, 28 maart 1959, p. 5.
10. H.M. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg VII-VIII. 1650-1700', in: 'Archief' (1901), p. 18.
11. *Ibidem*, p. 92, 102.
12. Unger, p. 26.
13. H.M. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg IX. 1700-1810', in: 'Archief' (1902), p. 88.
14. Van Wallenburg, p. 5.
15. Krantenbank Zeeland, Middelburgsche Courant, 29 mei 1876, p. 1 en A. Prinsen, 'Balthasar de Moucheron voorloper van de VOC', Middelburg 1987, p. 5.
16. Bruggeman, p. 111-112.
17. H.M. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg IV. 1550-1600', in: 'Archief' (1891), p. 40.
18. H.M. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg V. 1600-1625', in: 'Archief' (1899), p. 58.
19. H.M. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg VI. 1626-1650', in: 'Archief' (1900), p. 23.
20. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg VII-VIII. 1650-1700', p. 18.
21. *Ibidem*, p. 92, 102.
22. Kesteloo, 'De stadsrekeningen van Middelburg IX. 1700-1810', p. 48.
23. Krantenbank Zeeland, Middelburgsche Courant, 23 februari 1830, p. 1.

Walcheren van de kaart

Plantages in de West

Al voor 1600 stichtten de Zeeuwen kleine nederzettingen in het noorden van Zuid-Amerika. De expansiedrang in de West leidde ertoe dat de Vlissingse koopman Abraham van Pere in 1627 toestemming kreeg van de Kamer Zeeland van de West-Indische Compagnie (WIC) – de handelsonderneming waarin hij zelf ook zitting had – om een kolonie op te zetten aan de Berbice. Deze rivier ligt in het oosten van de huidige republiek Guyana, het land dat tussen Venezuela en Suriname ligt ingeklemd.

De ambities van de ondernemende Van Pere, ambachtsheer van Oost- en West-Souburg, reikten kennelijk verder dan het kleine Walcheren. Onder zijn zogeheten patroonschap werden zestig kolonisten naar Berbice gestuurd. Daar werd op kleine schaal zout gewonnen en handel gedreven met de oorspronkelijke, indiaanse bevolking. Later legden de Zeeuwse pioniers zich toe op tropische landbouw. Er werd voornamelijk suiker, koffie en cacao geproduceerd. Als gevolg van deze steeds uitbreidende activiteit ontstonden er in de loop der tijd landgoederen en plantages. Er zijn twee soorten plantages: particuliere ondernemingen en gouvernementsplantages. De laatste plantages vielen onder de supervisie van de familie Van Pere. De ligging van de ondernemingen was aanvankelijk ver stroomopwaarts de Berbice. Ze bevonden zich tot wel honderd kilometer van de kust. Die beschutte ligging was niet alleen gekozen uit veiligheidsoverwegingen, maar had ook te maken met de grondsoorten die al dan niet geschikt waren voor het verbouwen van de bovengenoemde producten. In de beschreven pe-

riode waren de (handels)contacten met de indianen nog goed en het eveneens stroomopwaarts gelegen Fort Nassau bood indien nodig bescherming. Proble-

De kolonie Berbice, met detailsname van de ligging van de plantages Ooster en Wester Souburg, Zeelandia en Nieuw Vlissingen. (uit: P.M. Nelscher, 'De geschiedenis van de koloniën Essequibo, Demarara en Berbice etc.', Den Haag 1888)

men met marrons (weggelopen slaven) en indianen ontstonden pas in de tweede helft van de achttiende eeuw. Later werden nieuwe plantages om die reden meer in die richting van het kustgebied opgezet. De kolonie werd op conservatieve wijze bestuurd. Alleen Nederlanders kregen toestemming om in Berbice een plantage op

De koloniën Demarara en Essequibo, met fort Zeelandia. (uit: P.M. Nelscher, 'De geschiedenis van de koloniën Essequibo, Demarara en Berbice etc.', Den Haag 1888)

te zetten. Bovendien mochten goederen slechts door Nederlandse schepen van en naar het moederland worden vervoerd. De plantages die onder Abraham van Pere waren opgezet, werden later door zijn nazaten uitgebreid. Die ervan kregen de namen Wester Souburg, Ooster Souburg en Nieuw Vlissingen. Op elk van deze suikerplantages werd een directeur benoemd die in opdracht werkte van het gouvernement van Berbice.

Uit een kaart van Berbice uit 1740 blijkt dat op de plantage Nieuw-Vlissingen de leiding in handen was van de weduwe van Hendrik van Doorn. Over haar man is het een en ander bekend, helaas in een tragisch perspectief. Na een Franse aanval op de kolonie in 1712 werd Hendrik van Doorn als jongste raadslid van het koloniestatuut in gijzeling genomen en afgevoerd naar het Zuid-Franse Toulon, waar hij bijna twee jaar later in gevangenschap overleed. Weduwe Trijntje van Moerkerke nam haar mans taak over op de plantage. Een verre nazaat van de onfortuinlijke Hendrik, jhr. mr. Rombout van Doorn, ambachtsheer van Koudekerke, bewoont anno 2013 de

Balthasar Gerbier (1592-1667), miniatuuresschilder, ingenieur, kolonistator in Guyana en diplomaat agent. Hier afgebeeld met een brief in de hand en Frans onderschrift. Gravure door Anthony van Dijk. (Zeeuws Archief, KZGW, ZI-IV 0393)

bekende, tegenover Der Boede gelegen villa Moesbosch in Koudekerke. Na de Franse aanval, waarbij de kolonie bijna als verloren werd beschouwd, kreeg Berbice in 1714 een groep nieuwe eigenaren. Dat waren de Amsterdamse kooplieden Nicolaas en Hendrik van Hoorn, Arnold Dix en Pieter Schuurmans. Toch bleef een nazaat van Abraham van Pere, Cornelis van Pere, die een kwart deel bezat, er nog een aantal jaren een vinger in de pap houden. Met de oprichting van de Sociëteit van Berbice, in 1720, groeide de kolonie uit tot een wingewest met tussen 1730 en 1740 meer dan honderd, voornamelijk particuliere plantages. Die lagen zowel aan de oost- als de westoever van de rivier, en aan de Canje, een zijarm van de Berbice.

Wie het wel en wee van de plantages in de West bestudeert, zal opmerken dat er nog meer Walcherse plaatsnamen in de regio zijn te vinden. In de kolonie Essequibo waren twee plaatsen met de naam Domburg, een Nieuw Middelburg en ook een Wester-Souburg. De laatste was een plantage van de WIC. Bovendien was er nog een suikerplantage met de naam Nieuw Walcheren. Aan de Demarara-rivier bevond zich de koffieplantage Vlissingen, gelegen aan de oostzijde van de rivier. Het grondgebied van deze voormalige plantage is allang opgeslokt door de uitbreidingen van de hoofdstad van Guyana, Georgetown.

Jaco Simons

Oranje japon

Een propagandastunt van de prinsgezinden

Enige tijd geleden kocht ik op een veiling een zeldzaam pamflet. Het is geschreven naar aanleiding van een opmerkelijke vondst die grafdelver Jan Priegel in 1787 deed bij het graven van een graf in de Kleine Kerk in Veere. De Veerse boekdrukker C.M. van de Graaf heeft het gedrukt en het draagt als titel *Gedachtenis*. Het begint als volgt: "Een Zeldzaam Gebeurtenis onlangs Voorgevallen binnen Veere op den 14 December 1787, in de Kleene-Kerk, by het maaken van een Graf, door den Dood Graver Jan Priegel, opgedolven, een Oran-

ge Zyde-Vrouwe-Japon, waar van het Uchaam en ook de Beenen verteedt waren en zonder twyfel meer dan één Eeuw, in 't Graf, geweest had, Zynde het Kleed, en voering zoo in Stand gebleven, in sterke kleur, tot verwondering van een yder. Jammer is 't dat veele lieden die dit wonder kwaamen zien, Lappen afsneed, en niet geheel bewaard is gebleven, maar den toeloop van Volk was niet te stuiten." Het pamflet vervolgt met een tienregelig vers waarin de schrijver zijn verwondering uit over deze macabere vondst, en dat ein-